

чалось вище, згідно ч. 9 ст. 153 ЦПК виконується негайно, тобто одразу після постановлення ухвали судом.

4. Відсутність рішення суду по суті справи не є перешкодою для вжиття судом заходів по забезпеченню позову.

Згідно п. 3 ст. 151 ЦПК України забезпечення позову допускається на будь-якій стадії розгляду справи, якщо неможливим виконання рішення суду. Більше того, п. п. 2, 3, 4 ст. 153 ЦПК України передбачено, що суд може вжити заходи по забезпеченню позову навіть до подання позовної заяви.

Отже, уявлення суб'єкта права на конституційне звернення гр. С про те, що суд не мав права надати державному виконавцю процесуальних документів, які дають право на проникнення до житла з метою виконання ухвали суду про забезпечення позову, поки "відсутнє судове рішення, яким закінчується розгляд справи", є хибним і необґрунтованим з точки зору закону.

5. Згідно п. 1 ст. 376 ЦПК України питання про примусове проникнення до житла чи іншого володіння боржника – фізичної особи або особи, у якій знаходиться майно боржника чи майно та кошти, належні боржникові від інших осіб, або дитина, щодо якої є виконавчий документ про її відібрання, при виконанні судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) вирішується судом за місцезнаходженням житла чи іншого володіння особи за поданням державного виконавця.

Таким чином, ч. 1 ст. 376 ЦПК України визначено підсудність заяв про забезпечення позовів або процесуальний порядок звернення з такими заявами. У зв'язку з цим виникає логічне питання: як співвідноситься п. 1 ст. 376 ЦПК із питанням, що ставиться суб'єктом конституційного звернення гр. С. і яке зводиться до наступного: тільки на підставі рішення суду по суті справи особа може бути визнана боржником, і, як наслідок, судом можуть бути вжиті заходи по забезпеченню позову?

Окрім того очевидно, що п. 1 ст. 376 ЦПК України викладений законодавцем виключно відповідно до ст. 30 Конституції України, тому вважати, що ч. 1 ст. 376 ЦПК України не відповідає ст. 30 Конституції України, підстав немає.

6. Що стосується посилання суб'єкта конституційного звернення на те, що державний виконавець проник до житла ще до того, як суд визнав у своєму рішенні гр. С. боржником у розумінні Закону України "Про виконавче провадження", з цього приводу слід зазначити наступне:

Згідно п. п. 1, 2 ст. 8 Закону України "Про виконавче провадження" в редакції від 04.11. 2010 р. боржник є стороною виконавчого провадження, нею може бути фізична або юридична особа, визначена виконавчим документом.

Зрозуміло, що лише суд може у своєму рішенні вказати хто є боржником і цей аспект (юридичний факт) зазначається у виконавчому документі.

У даному ж конституційному зверненні мова іде не про виконання судового рішення, яке ухвалюється внаслідок розгляду справи по суті і містить відповідь на заявлені вимоги та заперечення, а про забезпечення позову, тому говорити про те, що особа, щодо якої вживаються заходи забезпечення позову є боржником, необґрунтовано.

Підтвердженням цьому є й ст.ст. 151 – 155 ЦПК України, які регламентують процесуальний порядок забезпечення позову у цивільному судочинстві, але не апелюють таким поняттям як "боржник", а вказують на "особу, щодо якої вжито заходи забезпечення позову".

Враховуючі вищезазначене, слід визнати, що посилання гр. С. на те, що відсутність рішення, яким її визнано боржником, унеможлиблює забезпечення позову, є безпідставним.

Надійшла до редколегії 27.06.11

В. Шибіко, канд. юрид. наук, проф.

ЩОДО ПРИЗНАЧЕННЯ І ЗАВДАНЬ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

У статті обґрунтовується необхідність збереження і в новому КПК України формулювань призначення Кодексу і завдань кримінального судочинства, не замінюючи їх формулюванням призначення кримінального судочинства.

Ключові слова: призначення Кримінально – процесуального кодексу України, призначення і завдання кримінального судочинства України, права людини.

В статті обґрунтовується необхідність збереження і в новому УПК України формулювань призначення Кодекса і завдань уголовного судопроизводства, не заменяя их формулировкой назначения уголовного судопроизводства.

Ключевые слова: назначение Уголовно-процессуального кодекса Украины, назначение и задачи уголовного судопроизводства Украины, права человека.

The article substantiates the need for the preservation in the new Code of Criminal Procedure of Ukraine of the wordings "the purpose of the Code and tasks of criminal proceedings" without replacing them by the wording "the purpose of criminal proceedings".

Key words: purpose of the Code of Criminal Procedure of Ukraine, purpose and tasks of criminal proceedings of Ukraine, human rights.

Питання про призначення і завдання кримінального судочинства є досить актуальним для України з огляду на проголошення в Конституції 1996 року України правовою державою (ст. 1), людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки – найвищою соціальною цінністю, утвердження і забезпечення прав і свобод людини – головним обов'язком держави (ст. 3). Ці зобов'язання держави мають особливе значення для кримінального процесу як сфери державної діяльності, пов'язаної з можливістю істотного обмеження прав особи, у т.ч. конституційних, зокрема на свободу і особисту недоторканність, недоторканність житла, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 29-31 Конституції України) як під час провадження у справі, так і за результатами такого

провадження (за обвинувальним вироком суду). Причому заходи процесуального примусу можуть застосовуватись не лише до осіб, які викриваються у вчиненні злочину (підозрюваного, обвинуваченого, підсудного), але й до осіб, які мають статус потерпілого, свідка тощо.

Розглядаючи питання про призначення кримінального процесу, ми, в першу чергу, пов'язуємо його із захистом прав і законних інтересів особи. У мовах проголошення формування правової держави, відповідальності держави перед особою, це цілком виправдано. Проте призначення кримінального процесу не можна до цього зводити. Як слушно зазначає А.С. Барабаш, "кримінальний процес, у тій чи іншій формі, існував задовго до того, як члени суспільства усвідомили цінність прав людини і громадянина, а отже, він мав значення до і

© Шибіко В., 2011

поза виявленням. Воно як тоді, так і зараз, полягає в тому, що процес є необхідним для держави і суспільства як засіб, використовуючи який, стає можливим захистити загальні інтереси, уберегти суспільство від злочинних проявів" (1, с. 98). Це досягається тим, що держава покладає на свої спеціально створені органи, які зобов'язані у межах своєї компетенції порушити кримінальну справу в кожному випадку виявлення ознак злочину, обов'язок вжити всіх передбачених законом заходів до встановлення події злочину, осіб, винних у вчиненні злочину, і до їх покарання (ст. 4 КПК України). Забуваючи про це призначення, ми з одних крайнощів, притаманних радянському періоду розвитку кримінального процесу, коли превальювали державні інтереси при реалізації кримінальної – процесуальної діяльності, впадаємо в інші, вбачаючи призначення кримінального процесу лише в дотриманні приватних інтересів. Кримінальний процес у радянський час був офіційним, і зараз не стає і не може стати приватним. Справа законодавця не вирізняти одне призначення за рахунок іншого, а знайти між ними розумний баланс, який і зробить процес по-справжньому публічним.

Ці моменти намагався врахувати законодавець Російської Федерації у новому КПК РФ 2001 р. Проте він відмовився від поняття завдань кримінального процесу (кримінального судочинства), замінивши його іншим поняттям – призначення кримінального судочинства. Згідно з ст. 6 Кодексу кримінальне судочинство має своїм призначенням: 1) захист прав і законних інтересів осіб і організацій, що потерпіли від злочинів; 2) захист особи від незаконного і необґрунтованого обвинувачення, засудження, обмеження її прав і свобод. Кримінальне переслідування і призначення винним справедливого покарання тією самою мірою відповідають призначенню кримінального судочинства, що і відмова від кримінального переслідування невинуватих, звільнення їх від покарання, реабілітація кожного, кого було необґрунтовано піддано кримінальному переслідуванню (2, с.4).

Судячи з наукових публікацій російських процесуалістів, така заміна сприйнята досить неоднозначно – від схвалення позиції законодавця з легкою критикою окремих його положень до досить серйозної критики самого факту відмови від завдань кримінального судочинства. Так, К.Б. Калиновський, не ставлячи під сумнів відмову законодавця від завдань кримінального судочинства, наголошує на тому, що синонімом слова "призначення" є мета, отже, у ст. 6 КПК мова йде про мету судочинства, яка полягає тут у захисті прав і законних інтересів як потерпілих, так і осіб, незаконно і необґрунтовано обвинувачених у вчиненні злочину. Водночас він слушно зазначає неточність у формулюванні призначення кримінального судочинства в ч.2 ст.6 КПК, де йдеться про відмову від кримінального переслідування невинуватих і звільнення їх від покарання, адже невинуваті, – відповідно до ст. 302 КПК РФ. – підлягають виправданню і реабілітації, а не звільненню від покарання (3, с. 72-73). На думку К.Ф. Гуценка, заміна завдань кримінального судочинства призначенням кримінального судочинства потягла за собою і відмову від чіткого визначення загально соціальної спрямованості зусиль правоохоронних органів у сфері провадження у кримінальних справах (4, с. 14). " Відмова від закріплення в кримінально – процесуальному законі завдань кримінального судочинства є, на думку В.В. Вандишева, помилковим рішенням розробників його проекту, бо термін "призначення" за своїм змістом є ближчим до терміну "мета" (5, с. 4). "Кримінальний процес, – наголошує і В.І. Жажицький. – як складна соціально значуща діяльність не повинна залишатися без завдань, які яв-

ляють собою дуже важливу наукову і правову категорію і існують об'єктивно. Правоохоронна функція, виражена в ст. 5 КПК РФ, винятково важлива, і її слід вважати частиною загальних завдань кримінального процесу. Однак неправильним є те, що серед них не передбачено завдання повного і швидкого розкриття злочину. Таке положення суперечить логіці кримінальної – процесуальної діяльності" (6, с. 24). Не можна не погодитися у зв'язку з цим з міркуваннями цього автора про те, що завдання будь-якого виду державної діяльності є найважливішою правовою категорією, яка обумовлює повноваження і правове становище суб'єктів діяльності, її принципи, а також засоби і способи успішного вирішення цих завдань. Істотним є також те, що саме завдання обумовлюють необхідність подальшого удосконалення російських законів, внесення до них відповідних змін і доповнень" (6, с.23).

Зазначимо, що ні Статут кримінального судочинства Російської імперії 1864 року (7), ні КПК УРСР 1922 року (8), ні КПК УРСР 1927 року (9) не передбачали положень про завдання кримінального судочинства. Вони з'явилися в Основах кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік 1958 року (10) і на їх основі – в КПК союзних республік, зокрема у ст. 2 КПК Української РСР (11). Так, згідно з ст. 2 Основ завданнями кримінального судочинства були визначені швидке і повне розкриття злочину, викриття винних і забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був підданий справедливому покаранню і жоден невинний не був притягнутий до кримінальної відповідальності і засуджений (ч.1). Кримінальне судочинство має сприяти зміцненню соціалістичної законності і правопорядку, запобіганню і викориненню злочинів, охороні інтересів суспільства, прав і свобод громадян, вихованню громадян у дусі неухильного додержання Конституції СРСР і радянських законів, поваги до правил соціалістичного співжиття (ч.2).

У 1992 році, вже в незалежній Україні, з ст. 2 КПК України ч.2 було вилучено, а ч.1 було доповнено на її початку таким першочерговим завданням кримінального судочинства, як " охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть в ньому участь". Чинним і на сьогодні офіційним формулюванням завдань кримінального судочинства залишилося наступне: "Завданнями кримінального судочинства є охорона прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть в ньому участь, а також швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний".

По-різному, до визначення співвідношення призначення і завдань кримінального судочинства підійшли і розробники проектів нового КПК України. Так, Проект, ініційований народними депутатами України Мойсиком В.Р., Вернидубовим І.В., Ківаловим С.В. та Кармазіним Ю.А. (реєстраційний номер 1233 від 13.12.2007 р.) містить у ст. 2 завдання кримінального провадження. Проект Національної комісії зі зміцнення демократії і утвердження верховенства права не має статті(статей) про завдання кримінального судочинства(провадження). Натомість у ст. 1 цього проекту визначено призначення Кримінального процесуального кодексу України, яке полягає в тому, що він встановлює порядок кримінального (досудового і судового) провадження щодо кримінальних правопорушень (кримінальних проступків і злочинів) та інших діянь, передбачених законом України про кримінальну відповідальність (12, с.13). Все ж видається, що більш виважено підійшла до вирішення

питання щодо необхідності закріплення у Кодексі завдань кримінального судочинства (кримінального провадження) робоча група з питань реформування кримінального судочинства, затверджена Указом Президента України від 17 серпня 2010 року №820/2010, яка у проекті нового КПК України у редакції від 30 квітня 2011 року визначила і призначення КПК України, який має встановлювати порядок кримінального (досудового і судового) провадження щодо кримінальних правопорушень (кримінальних проступків і злочинів) та інших діянь, передбачених законом України про кримінальну відповідальність (ст. 2 проекту Кодексу), і завдання кримінального провадження. Згідно з ст. 3 проекту Кодексу завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного і об'єктивного розслідування з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений і жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу.

Таке поєднання (призначення Кримінального процесуального кодексу і завдань кримінального провадження) логічно впливає з тих основних нормативних документів, які визначають стратегію побудови кримінального провадження відповідно до тієї ролі, яку він має відігравати в державі. Це – Конституція України, міжнародно-правові акти у галузі прав людини і судочинства, офіційні концепції судово-правової реформи і реформування кримінального судочинства.

Так, згідно з Концепцією вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схваленої Указом Президента України від 10 травня 2006 року №361/2006, кримінальне судочинство має своїм завданням встановлення винуватості особи у вчиненні кримінально – караного діяння; захист прав потерпілого та інтересів суспільства від злочинних посягань; справедливе застосування заходів кримінальної відповідальності; захист особи від необґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності, порушення її прав під час провадження дізнання і досудового слідства (розділ IV "Судочинство"). У Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженій Указом Президента України від 8 квітня 2008 року №311/2008, наголошується на тому, що в основу реформування кримінальної юстиції мають бути покладені багатовікові традиції правотворення вітчизняного права, які пройшли перевірку часом і виправдані практикою, прогресивні інститути правових систем держав Європейського Союзу, норми міжнародного права. Серед інших принципів кримінальна юстиція має базуватися, зокрема, на поєднанні захисту прав особи і забезпечення публічних інтересів.

Як видається, суть питання про те, у чому полягає призначення кримінального судочинства, необхідно шукати у положеннях Конституції України і міжнародно-правових актів у галузі прав людини і судочинства, між якими є безпосередній зв'язок, котрий вбачається в наступному.

Згідно з ч.4 ст.55 Конституції України кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Відповідно до ст. 1 Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року дер-

жава-учасниця Пакту, яка стала учасницею цього протоколу, визнає компетенцію Комітету приймати і розглядати повідомлення від осіб, які підпадають під його юрисдикцію і твердять, що вони є жертвами порушень державою якогось із прав, викладених у Пакті. У ст. 2 Протоколу наголошується, що за умови додержання положень статті 1 особи, які твердять, що якісь із прав, перелічених у Пакті, було порушене, і які вичерпали всі наявні внутрішні засоби правового захисту, можуть подавати на розгляд Комітету письмові повідомлення (13, с.58-59). Стаття 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 року (14), передбачає право на ефективний засіб юридичного захисту: кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснюють свої офіційні повноваження. Згідно з ч.1 ст. 35 Конвенції суд може брати справу до розгляду лише після того, як були вичерпані всі національні засоби юридичного захисту згідно із загальновищезгаданими принципами міжнародного права, впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні. Ці положення мають безпосереднє відношення і до сфери кримінального судочинства.

Таким чином, призначення кримінального судочинства полягає в тому, щоб забезпечити захист і реалізацію прав усіх учасників процесу, які беруть участь у кримінальній справі і мають власний інтерес у справі, незалежно від процесуальної функції, яку вони виконують (потерпілий, обвинувачений, підсудний, засуджений, виправданий), щоб завдяки своїй формі та змісту забезпечити кожному учаснику процесу реальні можливості для захисту його прав і законних інтересів з тим, щоб було прийнято законне, обґрунтоване і справедливе рішення, яке б не давало підстав для того, щоб особа шукала захисту своїх прав за межами кримінального судочинства України, у міжнародних судових органах. Мінімізувати кількість таких заяв до міжнародних установ мала б забезпечити така організація здійснення кримінального судочинства, яка б відповідала міжнародним принципам і нормам міжнародного права, маючи на увазі, що згідно з ч.1 ст.9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. До цього важливо додати, що згідно з ст. 17 Закону України від 23 лютого 2006 року "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" суди застосовують при розгляді справ, у тому числі кримінальних, Конвенцію та практику Суду як джерело права (15).

З точки зору визначених у Конвенції і рішеннях Європейського суду з прав людини стандартів прав людини, кримінальне судочинство має відповідати у своєму призначенні певним вимогам. Передусім кримінальне судочинство має забезпечувати право кожної людини на справедливий суд (ст. 6 Конвенції), тобто право на справедливий і публічний розгляд її справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти особи кримінального обвинувачення. Таким же швидким і справедливим має бути і досудове провадження: всебічним, повним і об'єктивним, із забезпеченням змагальності сторін і можливості оскарження процесуальних дій і рішень прокурора, слідчого, органу дізнання, пов'язаних із порушенням і розслідуванням справи.

На основі викладеного можна зробити наступні висновки. По-перше, поняття призначення кримінального судочинства і завдання кримінального судочинства тісно пов'язані між собою, проте є різними і не можуть замінити одне одного. При визначенні призначення кримінального судочинства наголошується на аксіологічному, ціннісному значенні кримінального судочинства, для чого саме потрібне кримінальне судочинство, і ця властивість кримінального судочинства пов'язується з результатом реалізації кримінально – процесуальних норм – прийняття законного, обґрунтованого і справедливого рішення у справі на основі швидкого, всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи, швидкого і справедливого судового розгляду, з забезпеченням змагальності сторін. По-друге, законодавцю України і в новому Кримінально – процесуальному кодексі недоцільно відмовлятися від формулювання завдань кримінального судочинства, обмежуючись призначенням кримінального судочинства, як це зробив, наприклад, законодавець Російської Федерації у КПК 2001 року. Саме через виконання завдань кримінального судочинства може бути здійснено його призначення. Органи і посадові особи, які ведуть процес, мають чітко знати з кримінально – процесуального закону, які завдання на них покладаються загалом у кримінальному процесі і на кожній окремій стадії процесу, де вони виконують відповідні слідчі та інші процесуальні дії і приймають відповідні процесуальні рішення. З цих завдань випливають їхні обов'язки (повноваження) і правові наслідки за їх невиконання. По-третє, при всій важливості загальних завдань кримінального судочинства щодо захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, законодавцю не можна обмежуватися лише їх формулюваннями. Стрижнем завдань кримінального судочинства є вимога за-

безпечення швидкого, всебічного, повного та об'єктивного з'ясування наявності події кримінального правопорушення, осіб, які його вчинили, характеру і розміру заподіяної ними шкоди та інших обставин, які мають значення для правильного вирішення справи, без чого неможливе виконання завдань кримінального судочинства в цілому, досягнення його цілей.

1. Барабаш А.С. Природа российского уголовного процесса, цели уголовно-процессуальной деятельности и их установление. – СПб. Изд-во Р. Асланова "Юридический центр Пресс, 2005. – 257 с. 2. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации: текст с изменениями и дополнениями на 10 февраля 2010 года. – М.: Эксмо, 2010. – 224 с. 3. Смирнов А.В., Калиновский К.Б. Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации / Под общ. ред. А.В.Смирнова. – 2-е изд., доп. и перераб. – СПб.: Питер, 2004. – 848 с. 4. Уголовный процесс. Учебник для студентов юридических вузов и факультетов. Под ред. К.Ф.Гуценко. Изд-е 5-е, переработанное и дополненное. – М.: ИКД "Зерцало-М", 2004. – 704 с. 5. Вандышев В.В. Уголовный процесс. Общая и особенная части: учебник для юридических вузов и факультетов / В.В.Вандышев; Межрегиональный институт экономики и права. – М.: Юридическая фирма "Контракт", 2010. – М.: Волтерс Клувер, 2010. – 720 с. 6. Зажицкий В.И. Нужны ли уголовному процессу задачи? // Российская юстиция. – 2011. – №4. – С.22-26). 7. Устав уголовного судопроизводства. Издание кодификационного отдела при Государственном совете. – Санктпетербург, 1892. – 239 с. 8. ЗУ УРСР. – 1922. – №41. – Ст.598. 9. ЗУ УРСР. – 1927. – № 36-38. – Ст.167-168. 10. Основы кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік 1958 року // Відомості Верховної Ради СРСР. – 1959. – №1. – Ст.15. 11. Кримінально – процесуальний кодекс Української РСР. Затверджено Законом Української РСР від 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – №2. – Ст.15. 12. Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – Спецвипуск. – С.13-245. 13. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи // Упоряд. Ю.К. Качуренко. – 2-е вид. – К.: Юрінформ, 1992. – 200 с. 14. Закон України від 17 липня 1997 року "Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів №2, 4, 7 та 11 до Конвенції. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №40. – Ст.263). 15. Закон України від 23 лютого 2006 року "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – №30. – Ст.260).

Надійшла до редколегії 27.06.11

О. Вовк, канд. юрид. наук

УСТАВНІ ЗЕМСЬКІ ГРАМОТИ – ДЖЕРЕЛО УКРАЇНСЬКОГО МІСЬКОГО ПРАВА XVI СТОЛІТТЯ

Публікація присвячена характеристиці одному з джерел українського міського права, а саме структурі та загальному змісту Уставних земських грамот XVI ст.

Ключові слова: Литовсько-Руська доба, міське право, самоврядування, ярмаркове судочинство, виморочне майно, міські податки та роботи.

Публікація посвячена характеристиці одному с источников права українських городов, а именно структуре и общему содержанию Уставных земских грамот XVI века.

Ключевые слова: Литовско-Русский период, городское право, самоуправление, ярмарочное судопроизводство, вимороченое имущество, городские налоги и работы.

This article is devoted to the characterize of one of the Ukrainian municipal law i.e. the structure and general substance of the statute land diplomas of the XVI – th century.

The key worlds: Lituanian and Russian period of history, self – government, they municipal law, the fair judgement, exhausted property, the town taxes and works.

Актуальність публікації визначається тим, що сьогодні у незалежній Україні відбуваються реформи місцевого самоврядування у тому числі міського. Тому досвід становлення і розвитку українського міського права, здобутий у попередні століття за різних економічних і соціально-політичних умов неодмінно має бути проаналізовано, а виявлений результат використано в сучасному правотворенні.

Одним із етапів еволюції міського права в Україні є Литовсько-Руська доба. Характерним для цього періоду було те, що у XVI столітті одночасно з систематизацією загальноземського литовсько-руського права відбувається процес упорядкування права окремих міст і земель Великого князівства Литовського. Наслідком цих робіт стало ухвалення низки місцевих нормативних

актів, які в історіографії отримали назву Уставних земських грамот (або земські устави) окремим литовським, українським і білоруським землям, повітам та містам.

Із Уставних земських грамот XVI століття, що були надані окремим українським землям Великого князівства Литовського, сучасній науці відомі:

1. "Уставная грамота Литовскаго великаго князя Александра жителямъ Волынской земли", 15 лютого 1501 р. [2, 27–28];

2. "Уставная грамота Литовскаго великаго князя Александра жителямъ Бельской области", 22 лютого 1501 р. [2, 223–226];

3. "Уставная подтвърдительная грамота жителямъ Киевской области", 8 грудня 1507 р. [3, 33–36];